

Ötlető: KNEZT ¹ *mutat*

Ötletés ideje: 1979.

TART.: TELEPÜLÉSI, TÁPLÁLKOZÁSI, VISELETI
ADATOK

51 lap

Földrajzi mutató: KULTAS

STAK mutató: X
XII
XIV

PAPÍRIPARI VÁLLALAT



KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁROZÁS

ÁTVEVETVE AZ EGYS. LTK. 4285-ös TÉTELE ALÓL

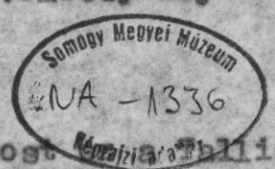
4285



V/15/77

Kutas, 1979. november. II.

Régi, főzgyökeres családok Kutason



A mieinkről tudom, hogy mikor ez az iskola, ami most Kastély át lett véve elemi iskolának, Komárom néven szerepel ez az iskola, avvót a legelső tanító - úgy hallom - itt, Oszlán ott érdeklődtek, hát 300 évvel visszamenőleg találtak itten Váradi Jónás nevet az iskolábo.

Voltak a Pap-ok, Kovacs, Szabó nevű családok, de kipusztult ám mán, van maradék, de más néven, mind átváltozott. Vó^ut régön Butor nevezeti pógárok vó^utak... mind ilyen nagy magyaros nevek vó^utak. Vó^ut Horvát nenzétség is, ezöket mondták Marcinoknak is melléknevön, Mártonbu lött Marcin mert nagyon sok van máma azökbü a horvátokbu. Még vó^utak Balogok, de azok is jóü kipusztultak, alig van belölük egy-kettö^ü változott más névön. A Tóthok - ezök későbbiek bár az is már régi eléggé, Somogyi név nagyon régi, de kipusztult ám, máma már nincs, nem nagyon régön, most ezökbé a néhány évébe pusztut ki. Akkó vó^ut kéröm szépön, de e' se él belöle e' se Gyórfi. Az is nemes vó^ut, vó^ut egy tanító és Belögbe a fia. Dehát kipusztut. Mer lányágra marad, akkor már vége van. De Pintérok, de ezök is kipusztutak, van még igaz Pintér nevü, de az olyan jövevény csalódbü lött. De a régi törzsek, akik vó^utak, ez mint protestáns református. A katolikus hitben csak alig maradt mög néhány, mind átképzölödött.

Héjjas ez Belegbü származott be, mit mondjak, van már neki 60 vagy 70 esztendeje, amikor ez beszármazott, a Héjjas református volt.

Szalai ez is kipusztut, más névön szerepöl.

Joó régi katolikus család, van még a Joó Imre

Franciscs, Maróti, még a Marótiakbu van még egy öreg tán a Vass nevezetüekbü van. Németh János is katolikus csalódbó, még vannak már más néven. A Gazda Horvát család mögmaradt a régi hitben.



Beköltözöttek

Kutas, 1979. november. II.

V/15/78

A Héjjas innen a szomszéd községből nősült be, mer' az tele vó^ut Héjjas még Nagy nevezetével... Belög. Aztán abba' az idő^ube igen messze nèn möntek el nősüni, hanem mögmaradt a faluba még a szomszéd községbe, mert szépen vó^ut vagyon, akkor egy-egy családba vó^ut 5-6 gyerök.

Onnan, mer' oman gyütt be, meg a Bók Laci család, ez is Kiskorpád tájra gyütt, mint vasuti. Az öreg Bók, ezöknek az öreg aptyuk vó^ut itten Kálistába, a fia utóvégre itt lett őr és évött egy pógárlányt és így kerüt közibénk. De ez is olyan beszármazó.

Régübbi beszármazás a Kuruczok, azok olyan családok vó^utak, azt nem tudom hunnan gyüttek, alighanem Belögből gyüttek át, de hogy ottan ki vó^ut, mi vó^ut, nem tudom. A Tamás is Belögből származott be, mer' idevaló^usi lányt vött el, rokonság vó^ut a Juli néném, Váradí vó^ut. Ha elvitték is a lányt, a lán az urát visszahuzta, így gyüttek bea vök, az idegeny nevek.

A régi világba a törzsekös családokat az urak hozták Vas megyéből, Zalából be.



Kutas, 1979. november, I.

B e t e l e p i t é s e k

Nagyobb csoportok betelepítéséről nem tudok.

A Várady-bácsi említette egyszer, hogy a somogyi gazda, aki itt a Tallián uraságnál volt gazda, hogy az nem a környékről jött ide, az telepítette ide őt, hozta ide, nagyon sokáig itt jól végezte a dolgát, meg is gazdagodott, mert háza volt, őneki a lányát vette el a tanító, az unoka járásbírósi elnök Nagyatádon, a másik fiú is bíró Kaposváron.

Pl. Lábod környékéről két Kovács család jött, a Tsz-ben helyezkedtek el, már innen is mentek nyugdíjba.

1945 előtt nemigen volt itt mozgás. Meg voltak a polgár családok, azok a tőzgyökeresek.

Cigányok voltak itt korábban is egy-két család, a front után, valahogy úgy előzőnlötteék a falut. Sokan ide jöttek férjhez, pl. Nagyabajomból. Azok egy kis kulturát hoztak ide, megmondom őszintén. Mert azok akik Nagyabajomból ide jöttek pl. multkor is vitte a függyöntartót az asszonyka, rendes házban laknak és tisztaság van náluk. Ugyhogy egy pár kutas tőzgyökeres cigány elszégyellhetné magát, hogy ő hogyan van. De azért itt is vannak olyanok, akik bejárnak Kaposvárra dolgozni, elég sokan, nő is van, fiatal nő, elég jól megállja a helyét. Egy darabig volt itt is az ovodánál dajka, tekintve, hogy cigányovoda is van itt. De aztán elment Kaposvárra tiszta, rendes lány, azt mondják megállja a helyét.



Kutas, 1979 október
Adatközlő: Özv. Kocsis Nándorné ref.
Gyűjtő: Dr. Knézy Judit

Hol éltek itt, honnan jöttek ide eselédék

Hát pl. Cser puszta, Cili puszta volt itt, most azt hiszem valami istállója van ott, most az Állami Gazdaságnak, Kerékből, az is egy kicsi puszta volt. No aztán Alsó-Felsőgyótáról, aztán Vöröskoltról, azután Kozmán... Kutaskozma lett az, valamikor Kozmapuszta volt, de az urasága Hertelendy Andor kikutatta, hogy Kutaskozma. És ott nagyon sok eseléd volt, akik ott meg is öröködtek elég szépen, mert onnan nemigen vándoroltak el eselédék. Nagyon jó legelő volt, jól tartotta az uraság, sok állatot is tarthattak, még keresztapának is elhívták az uraságot, pedig ő eléggé tartotta magát, később máltai lovaggá is ültette magát és Kapitány Urnak szólították, mert úgy látszik a katonaságnál ilyen rangja volt. Szóval ő erre sokat adott, de viszont nagyon élesesű ember volt... Ő telepítette ott a gyümölcsöst, ennek az elődjét, ami most már ilyen szépen kifejlődött az Állami Gazdaság égisze alatt... Sajtüzemet is létesített ez volt az a Herta sajt, vagyis Hertelendy Andortól /nevének betűiből/ tevődött össze ez a név. Nagyon jó márkájú volt egy jó darabig, aztán valamelyik sajt-mester elrontotta egyszer és elkedvetlenedett az uraság és így abba-maradt... Kb. 1927-ben, mert én akkor jöttem ide.

Kálista pusztáról is költöztek be eselédék. Mikor azok onnan kitelepedtek foglalták el jugoszlávok. Szinte nem is volt más, mint jugoszláv. Egy Balogh család is volt ott, de azok is jugoszláv eredetűek. Ezek úgy összetartanak ezek a jugoszlávok, sokszor jönnek hozzájuk rokonok. És ezekből több család is jött át és volt, akik visszamentek, de nem lett semmi bajuk, bizonyára nem követtek el olyasmit, tehát mégis annak idején ezek fölpakoltak és elhoztak mindünket, és úgy látszik egy ígéret kecsegtette őket, hogy földet kapnak, minthogy kaptak is egy ilyen pusztát, és ott dolgoztak, rop-pant szorgalmas emberek és szokásaikat megtartják. Vallásosak is, járnak templomba.



Kutas, 1979. II.

Később betelepült falurészek - Homok település története

Homok - már későbbi... A református templom valamikor, úgy kezdődött, hogy megkaptuk mind is a vallásszabadságot. I. József császár idejébe, Mária Teréziának volt ez a fia. Ez igen azon vó^ut, hogy ha lehet a magyarokat kinémetösgitti. Hát ez mögengedte, hogy a reformátusok is, mert erőssen vó^utak a reformátusok itt, a cselédség, csak az urak vó^utak katolikusok. Mögengedte, hogy ott kinn a Homokon templomot építhetnek... Jó darabig, én még akko mentem föl iskolába, mikor a templomot ide behozták, ezt a református templomot, ez vó^ut 1902-be... Akkor hat éves vó^utam. Akkor a református egyház, ami ottan volt birtoka, amit kapott fölparcelláztatta. Itt mégkezdődött egyik sor utca, de ezt mind jobban az akkori öregök, cselédök, akik egy kicsit tudtak maguknak szörözni, ha talán szomszéd községbeli volt is, vagy éppen kutasí, halotta, hogy el lesz adva a többet ígérőknek, így egy kis utca alakut ott, a Homokon... Ott van egy emletes ház is, ahun vó^ut valamikor a református templom. Akkor szörványosan, abba a régebbi időbe, amikor a mieink ezek a kigazdák, hogy a sajátmaguknak a tulajdonába léptek, kikapcsolódtak az uraknak a jobbágyi sorsukból, az urak pásztorlakásnak kiadták ott Homokon. Mára ugy- nevezik Handó, lakik ott, meg Ceik Gizella. Ez vó^ut a pásztoroknak ott csinyálva lakás. Akkor régebbi időbe igen kevés község vó^ut olyan, hogy muzsikus-cigánya ne lött vónna... ezek is laktak ott kinn olyan sár, sővényféle zsuppos hajlékokban, mint afféle cigán. Ezek szokták a vendégségöket muzsikányi. Kéröm az idő aztán haladt, a kor, mög minden, a cigányok fölbomlottak, elpályáztak, mert már a mieinkből, a magyarokból is voltak hangászok. Így akko ezek elmaradtak... Most ezöket a rézöket is mögvötték az ilyen alsóbb osztályból származott, már ugyan annyira tudtak mönnyi, mer' ez olcsó birtok vó^ut ott kinn, kevés pénz köllött érte, így a szögénység eztet megvásárolta. Mög is épüte. Most a háboru után pedig, de olyan szörványosan mönt az itt. Itt is vó^ut egy ház, amott is vó^ut egy ház. Most az első világháboru után akkor a hazatért katonák is követelték, hogy legalább egy kis lakóhelük lögyön. Akko ezöket a betelepítetlen heleket ezeknek a hazatért katonáknak 1918-ban kimérték.

A második világháboruval mög a kommun alatt fölparcellázták ezöket a helöket, így nagyobbodott meg a belegi utca, a vasuton talán a kigazdától vették meg, a kigazdák adtak el l-l holdat, ott vó^ut közel a vasut nem szerelték, mert tűz is támadt meg minden... a háboru után.

A vasuton túl is, még a vasuton innen is a gyógyszerházig ez mind új utca, mert a Homok is vált önálló községgé, de ide tartozik. Ahol a tejcsarnok van, még azon túl az a Homok... a szömbe való déli oldal, az a félkör 1902-ben alakult.

Ere föl is... régen volt az ótemető, a régi 48-as világba, avval szömbe megint a Krizsanicsoknak volt birtokjuk. A Krizsanicsok eladták úgy, hogy 18 napot köllött érte szógányi, akkor így parcelláztak ki 1-1 kis lakóhelet, hogy pénzt mennyit fizettek nem tudom, talán 60-ba 1868-ban volt. Ezeket mondták tizenennyónapos utcának az Ady utca Nyugotsó során. Cigányok laknak most velük szemben, ott meg... hitbizományi föld volt, a plébánosnak volt ott 30 hold földje, most evvel a sorssal azt elvesztötték, most ide is ilyen cselédekből lett ujjazdák jöttek... ami olyan vizenyösebb, laposabb terület volt, azt odaadták a cigányoknak... a vizet lecsapolták... a Diós-csapásról, jégveremből jöttek on.



Kutas, 1979. november. I.

A községben élő rétegek

Nagygazdának tartották 12-13-15 holdas gazdákat, de összesen nem tudom, csak a szántót.

A többség 10-20 körüli gazda lehetett.

Nem volt sok zsellér, volt nagy cselédház, a Boronkay cselédeinek háza az, ahol a pékség meg kulturterem van, nagy hosszú épület.

A Huszárék /Tallán Gyulától örökölt/ kastély és a Boronkay kastély a község közepén van.

Földtelen kevés volt, kb. 5 %

Az 5-6 holdas rendszerint azoktól vállalt még felesbe földet, akiknek több volt.

Akinek egyáltalán nem volt pl. vasutnál helyezkedett el, bejárt Kaposvárra, de ilyen kevés volt régen.

A malomtulajdonos Polgárék kismemesek voltak Nemeskisfaludról való volt a felesége. Nagyon tartották magukat, magukba zárkóztak. Dolgos, szorgalmas emberek voltak.

A bevándorlóktól könnyen vettek át pl. recepteket, módszereket. Olyan falu volt ez, melynek népe meglehetősen tanulékony. Pl. ha ide a kastélyba jött egy-egy új szakácsnő, elég gyakran változott a személyzet, azok kijártak a faluba, össze is komásodtak a falubeliekkel és pl. lakodalmakban a terítés, a kutaslak mindig szerették a szépet, mindig mondták, hogy pl. - ó Bajomban csak odateszik lakodalomban az asztalra a nagy darab husokat, Kutason másképp van. De ők tényleg tanultak a kastélybeli szakácsnőktől.

A szegényebb betelepülőket is figyelték, hozhattak olyan módszereket, amelyek az ő vidékükéről való termelési formákat.

4285



V/15/83

Kutas, 1969 november. I.

K i t e l e p i t é s e k

A front után különösen a város nagyon elszippantotta az embereket, ott dolgoztak és beköltöztek.

Kitelepíteni nem telepítettek, egy sváb család jött ide, mintegy védelmet keresni valahonnan Tolnából, de azután később vissza id mentek oda. Kulákot nem telepítettek ki, Kuláknak mondták ideiglenesen az egyik kocsmárosát Pilótásékat, és ők felköltöztek Budapestre. Ott elhelyezkedtek, még a lányuk nagyon jól férjhez is ment, aki pénztáros volt egy áruházban. Ez 56 után volt.

Hortobágyra nem vitték innen senkit, de Kisbajomból vitték Patak Vilmaékat és másokat is. Ide már egy tanítónő került családjával, a férje valamikor Georgén lakott, ők Hortobágyot megjárták és ezzel az emlékekkel voltak itt, sajnos

4285



Kutas, 1979 november. I.

V/15/84

A község múltja

A Petrócsék uraságnak Gyótán voltak a cselédei, de a Boronkayé ugye ez most kulturház, meg pékség, egy nagy hosszú épület, ott cselédek laktak.

A Huszáréké /Tallán Gyula birtokát örökölték/ ebből a nagy szép épületből lett a kutasi iskola. A Boronkay nagy kastélyt az Árkani Gazdaság vette igénybe irodahelyiség most belülről oly szépen rendbetették, hogy csak csodálni lehet.



Kutas, 1979. november. I.

Amerikai magyarok

Nem hallottam, hogy ilyen lett volna. Aki itt megtelepedett, szorgalmas is maradt. Nem voltak itt a népek olyan nagy szerzési vágyai. Mikor egy ember becsapta őket, egy zsidó ember, aki vásárolta a gabonájukat, még azt is valahogy olyan szeméremmel túrták el, hinni sem akarták, hogy tényleg vadóság.

Dicszidens Kovácsné, egy Szvegyasszonynak a fia Ausztráliába és a Petracsek uraság két fia és a felesége. Az édesanyja még a börtönt is megjárta, fogalmam sincs milyen okból kifolyólag. Most Montrealban élnek. Még a Hertelendy fia, az is tudom ment ki Ausztráliába 56 után. Belegből inkább. Van, aki Svédországba ment ki. Az ősszel is itt volt a Petracsek-né. Tudniillik ez a Petracsek család földbirtokos volt, nem olyan sok földjük volt, párszáz hold. De olyan család volt, aki igazán együtt érzett a falu népével, együtt sírt, ha temetés volt, lakodalomba meghívták őket. Haza is járnak. A fia állítólag - ő is volt itthon, minket is fölkeresett - mondta, hogy akartak venni egy szoba butort, de lemondtak róla, hogy inkább hazajönnék, és itt a kertjükben a legkisebb bokor is érdeklődött is és nagy szeretettel voltak itt, azt mondta, akármikor legszó visszajön, mert Kutas csak egy van a világon. Szóval van honvágy, és ők ha el is mentek visszakiváncoznak.

4285

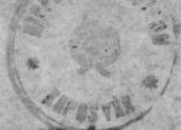


v/15/86

Kutas, 1979. november 1.

Paraszti sorból mentek-e el cselédnek?

Mezőgazdasági cselédnek nemigen mentek el, inkább a cselédsorból emelkedtek ki, egyiknek a fia még tanító is lett. Ezek rendszerint szorgalmas emberek voltak, akiknek sikerült az állattartás és mindegyiknek az volt a vágya, hogy egy kis saját otthon. Kis házakat megvettek, amelyeket később bővítettek. És akkor ők a cselédsorból kivégődtek.



Kutas, 1979. november. I.

Település szempontjából elkülönülő részek

A Homoki rész, az mindig kicsit olyan szegény negyed volt. Bár az vala-
mikor eléggé központja volt a falunak, mert ott volt pl. a református
templom is, meg paplak, ami még most is megvan... Bedegiék laknak benn,
övegy Bedeginé. Ide inkább cselédek telepedtek be, a cigányok az u.n.
Dócsapánera, Jégvermi csapás. Egy nagy jégverem volt a falun kívül, amit
a falu tartott és tömött meg jéggel. És ezek ott laktak, putriban termé-
zetesen annakidején. Ezek nem elszórtan telepedtek be, hanem egy helyre.
Most azonban egy félcigány család telepedett nem is voltak sehol máshol.
A falu legszebb helyére a Rácz boxbélyék mellé. Ezt a házat az Állami
Gazdaság, tekintve, hogy ott dolgozik a cigány, segítette, hogy megkap-
ja bank törlesztésre.

A módosabbak a falu középpontjánál a Fölszögben voltak. Itt lenn
inkább a Héjjas-család települt. Elég sorsidőzött család volt, négy
szép fiuk volt és hamarosan mind meghalt. Az apa lehet, hogy Jugoszláviá-
ból vagy Olaszországból származott, mert voltak ott rokonai, sokat leve-
lezett. Lókereskedéssel foglalkozott. Mikor én még ide jöttem 26-ban
egy házsor odáig ért az állomásig, de a másik oldal szántóföld volt a
patika sorig.



Kutas, 1979. november. I.

S u m m á s ó k

A nyári hónapokra summások jöttek északról, fel lehetett ismerni a dialektusokról, ilyen rutének /rutének/ voltak. Egy időben tudom, hogy rutinok jöttek ide a Boronkay urasághoz.

Zalai summások is jártak ide. Volt, hogy zalai summáslányt itteni szegényember vett el, s itt maradt.

Nagygazda cselédek itteniek közül is kikerültek, de talán jobban szerették a távolabbit, pl. Surdról, Órtilosról is volt itt cseléd.



Kutas, 1979. november. I.

Régi kutas családok
Reformátusok

Várady, Horváth, Héjjas, Francsics, Balogh, Joó, Kovácsok, Tóth Andorék /Gazdag Tóthék/, a Kovács Barnáék, azok is tőzgyökeres és nagyon szorgalmas család. Valami nagy szép ház jelzi, hogy ők ott laktak. Mind elmentek az urasághoz minden évben és ott arattak annak a tarlóján. Mert földjük nem volt olyan nagyon sok. Én itt nem ismerem, nem tudok olyant, akinek 50-60 hold földje lett volna.

Talán 30 törzsekös család él a faluban, nem ez a többség. A többiek a leszármazottak vagy beszármazottak. Kb. 1/4 része a lakosságnak törzsekös.

Katolikus "előkelőbb" családok, régi betelepülésiék

"Gólya" Horváték, Joóék, Francsics Imrénék, Joó Imrénék. Ez a három család. Aztán később a Néméték /Németh Ferencék/. Több nem is adódott, a többire azt mondták, hogy cselédek voltak ám. Az valahogy megvolt a polgároknak, hogy azokra valahogy kisebbségi érzéssel néztek, hogy na hát cselédek voltak.

4285



V/15/90

Kutas, 1979. november. I.

V á s á r k :

Héjjas bácsi Jugoszláviába is átjárt. Lóvásár Sárdon volt, a legfontosabb Nagybjomba, Segesdre, Csökölybe, Böhönyére, Atádra, Kaposvárra, Csökölybe József-napkor eljártak, számontartották a környék vásárait. Állatot Szigetvárra is vettek.

A második háború után a nagybjomi vásár volt fontos. Kanissára is eljártak. Gabonát felvásárlóknak adtak el. Bort inkább hoztak Böhönyéről, Kéthelyről. Bajomban adtak el olykor gabonát. Burgonyát /ella, gűlbaba/ adtak el Bajomban. Piacoztak Kaposváron, Bajomban, tejhasznot, almát, még maguktól is megvonták. Ma ez nincs.

4285



V/15 / 91

Kutas, 1979. november. I.

Ipari munkára elszegődők Kutagról

A háboru előtt a keposvári cukorgyárhoz, vasúthoz krampácsolóknak, kubikus munka, építkezéseknél is sok munkást felvettek.

1945 után Pöntelére Kutagról, Kisbajomból a környékről sokan mentek, Budapestre, átádi konzervgyárba.

A Tsz. alakulása előtt elsősorban a szegényebbek, a fiatalok mentek el munkára, a Tsz. alakulásakor idősebbek is, akik nem akartak belépni.

4285



V/15/92

Kutas, 1979 november. I.

Háttérképek a szegényebbek között Kutagról

szegédtek el városba a szegényebbek közül. Legtöbbször úgy kezdődött, hogy már itt próbálkozott, itt szerzett egy kis előtámlmányt a kastélyban. Ide mindig kellett és bekerült a konyhára csak először kis munkára. Volt olyan, hogy egész nagyszerű főzőnő vált belőle. Aztán ment a városra. Mindig hajtotta valami őket, hogy jó helyre kerüljenek. Sok visszakerült. Az ilyenre a falusiak ferde szemmel néztek. Azt mondták, ki van ez már rafinálva, pláne, ha valami kence-ficót tett az arcára, gyanus volt nekik.



Kutas, 1979. november. I.

Pásztornak - községi pásztoroké

A falu alsó részén a vasutállomáshoz közel egy hosszú, zsuppos fedelű házban, ahol csikós, csordás, kanász mind ott lakott. Gyakran változtak, ha nem tetszett átmentek Belegre, Lábodra, a Kutiék laktak ott.

Pásztorok választása.

Inkább távolabbi lakost választottak, de helybelit is szívesen, ha elvállalta. Jó volt a kapcsolat a pásztor és a falu népe között. Pl. nagy ünnepeken vagy lakodalom volt, kalácsot adtak nekik. Megtörtént, hogy így husvét utáni napon, hogy abroszt kerített a nyakába a pásztorember. Mire végigért a falun, olyan nagy bátyuja volt, hogy le kellett tenni valahol. Kaptak karácsonykor is. Sitűttek direkt a pásztorok kerek pereceket, kukorist. Figurákat nem szoktak rá, csak fonyás volt. Ünnepi asztalon kenyér helyett volt.

4285



v/15/94

Kutas, 1979. november. I.

Bucsek, Bacska járás szokásai

Segesdre jártak inkább, de Andocera is eljártak még Gyüdre is. A plébánosoktól függött, hogy hogyan szervezték meg őket. A mástani plébános nagyon aktív, már elvitte őket Simegre, meg Gyüdre is nemrég, Segesdre... még most sem halt ki ez a szokás... Eljártak reformátusok is. Sokszor volt, mert összeházasodtak a katolikusokkal. Mondták: no komám-asszony jöjjön el. Nohát iszen ugyse árthat. Meg hát elbeszélgettek. Meghát ki tudja, hogy ezzel nem használtam - jelszóval.

4285

V/15/95

Kutas, 1979. november. I.

Kiegészítő FoglalkozásokErdői munka:

Boronkay és Huszár uraságok erdejébe jártak el. Faészás - ahogy ők mondták - minden rétegre vonatkozott.

Vadászat: - a jobb módúak vadásztársaságba tartoztak, vadásztak rendszeresen.

Gyűjtőgeteg: Nagy Lajos bácsit is "Maszlagos nagy Lajos bácsinak" nevezték. Fölvette a székot a hátára és gyűjtögette boldog mosollyal a különböző növényeket és el is tartotta - úgy látszik - abból a családját. De volt egy kis földje is. Gyógynövényt gyűjtött elsősorban. Nem olyan volt, aki szántani/nem szeretett volna. Most is van ilyen a faluban erről irtam is egy kis tanulmányt.

Kiegészítő foglalkozások 1945 után: Az erdészetben helyezkedtek el az emberek a front után, mikor kezdtek egy kicsit talpra állni, állami gazdaság alakult a Boronkay uradalom helyén, az szippantotta fel a felesleges munkaerőt.



Kutas, 1979. november. I.

Sertés füstölt-élesztése Kutason 1930 körül

A füstölttel úgy voltak, hogy inkább csak a lábakat, meghát a szalonnát füstölték fel, a többit lesütötték, hogy mikor volt a masinálás, vagy nagyobb dolog csak vettek elő belőle, salátát öntöttek hozzá, főztek egy jó fazék krumplit, vagy disznóhúsra főztek abból vettek ki, hámoztak hozzá és már meg volt egy kis laktatóbb ebéd.

/Végott zsírba nem emlékszik, csak lesütötték bevegdelva./

1926-ban tölthettek már kolbászt meg disznósajtot is. De a kolbással úgy voltak, hogy azt egy kicsit szaporátlanak tartották, kicsit luxusnak. Később, mikor a gyerekek is rájöttek az izére és szerették, akkor hát már egy kicsit többet, vagy vettek hozzá marhahúst is, vagy aki vadászott, akkor aztán vadat hozzákevert. Egyébként úgy voltak vele, hogy ez szaporátlan dolog. Bár hát egy kis izesítőnek nagyon jó egy kis krumpli-levesbe is, úgyhogy azért csinálták, felfüstölték. A többi húst lesütötték. Aztán később úgy voltak azsal is, hogy hát bizony elég szaporátlan, és mert egy nagy disznó húsá belefér egy vendőbe. Dehát úgy igyekeztek segíteni, akik jómódúak voltak, hogy vágta még egy coót.



Kutas, 1979. október. I.

Új növények meghonosodása.

Az uradalomban volt egy kertész, aki jóba volt a falusiakkal, vasárnapként elment a kocsmába, nem volt részeges, elbeszélgetett a falusiakkal. Aztán néha adott nekik ilyesmit hogyhát hogy karfiol. Először csak nézegették. Az asszonyok hamarabb átvettek ilyesmit. Most már nagyon bevett a karfiol, karalábé. A spárgaborsót, cukorborsót akkor /1926 után/ már szerették, de nem volt nagyon elterjedve, levesnek elsősorban.

Zöldfőzelékek

/Cukorborsóból, spárgából/ "zöldfőzelékekkel" ugy voltak, csak akkor jöttek rá, ha sokszor volt, hogy kigyerek beteg és az orvos mondta, nagyon sok a lisztes dolog, amit adnak nekik, főzelék kéne. Ott van a réten a sóska, meg a paradicsom, azt egyenek, meg hát a krumpli minden formában. Akkor azt mondták, ja, hát ha így van, csináljuk, és mind jobban rászoktak.



Kutas, 1979. október. I.

V/15/98

A cukorsütemények meghonosodása Kutason

A front előtti időben egy nagyon élelmes nagybajomi cukrász átjött ide, hogy tanfolyamot tartson az asszonyoknak. Pl. hogy a krémet hogyan kell sütni, meg a süteményeket. Elég sokan jelentkeztek, Később más főzőtanfolyam is volt, az érdeklődés mindig jellemezte ezt a népet. Aki gondolta, hogy á' én nem megyek el, á' hogyan van az, hogy én ilyen tanuljak, á' cukrisság, mi az, nem kell. Később aztán megtörtént, hogy szívesen fizetett, meg hálás volt annak, aki ott volt, és megtanulta tőle. Amikor már később a cukor már nem volt olyan elérhetetlen számukra, mint régen, hogy bizony nagyon megnézték, hogy cukorért elmenjenek-e a boltba. Azután már, hogy ők is termeltek cukorrépát és különösen az utóbbi időben kapták a cukrot usákszám, utána nagyon elterjedt a cukros tészták használata. Annyira elterjedt, hogy alig van ház, ahol az asszony ne tudna tortát sütni, vagy egy jobb tésztát.

4285



V/15/99

Kutas, 1979 november. I.

Halas ételek

Halat a Balaton környékéről hoztuk vagy a Dráváról. Egy időben rendszeresen jártak itt. A halat nem füstölték. Hal itt nem volt olyan közkedvelt. Haszontalan ételnek tartották, azt mondták nem lakni veéé jól. Maguk is pecáztak, az kedvesebb volt.

4285



V/15/100

Kutas, 1979 október. I.

Gazdasági témákról

A front előtt a téli gazdasági iskolák voltak. Csak a módosabb gazdáknak volt ez a privilégiuma. Hogy azért kell művelődni. Ők össze-össze jöttek olvasókördbe. Eljártak Csurgóra is 1-2 évig. "Dehát olyan sokat ne, mert az talán fölösleges". De az, hogy "Csurgóra járt iskolára" már fényjeleste egész egyéniségét a szemükben. Viszont sokan meg is látszott, mert szebb írása lett, mert ezek mind olyan értelmeseek voltak, hogy azt mondta az ember, jaj de kár, miért nem tanul tovább. Viszont voltak is olyanok, hogy szegény emberek voltak, kevés volt a vagyon, nem tudott mit ráhagyni, menjen el Csurgóra és orvos lett belőle, vagy árvagyerek volt, ilyen volt Kisbajomban a Vida doktor, volt egy kis pénze az árvaszéken, a nagynénje nevelte, azt mondják dolgozott a földön, minden krumpli után megtörölte a kezét. Orvos lett belőle.

4285



V/15/101

Kutas, 1979 november. 1.

A varró tanfolyam

az tetgzett nekik /1929/ a varrásért fizetni kellett. De jó, ha megtanulod és te is kapsz érte pénzt. A front után is, volt ski odaadott ruhaalakításért egy darab szalonnát, ruha is jött innen - onnan. Szabó-varró és kézimunka tanfolyamok mindig nagyon kapósak voltak.

4285



V/15/102

Kutas, 1979 november. I.

V á n á r u s o k

Ide jöttek tollasok, vagy meszesek Várpalotáról, vagy paprikás ember, aztán ez is úgy volt, hogy akinél megálltak, megnézték, hogy nem teremli meg a paprikát. Hát különösen cselédasszonyoknál, ha nem jó idő járt mikor ide jöttek Szentgyörgy napkor, későn tudtak vetetetni. Rászorultak, hogy elmenjenek a polgárokhoz ezt azt venni. Felvidékről drótos, üveges jött. Később a Holl bácsi is berendezkedett üvegezésre. De még emlékszem, hogy végimentek a falun "drótozni, fótozni". Vászónáruló erdélyiek is jöttek, nagy batyuval szőtteseket, tarka ágysterítőt hoztak, cigány félék, barnák. Göbönosérek is jártak ponyvával lefedett kocsival Vas megyéből, Csákvárról, Fehérvárról, tálfélét Simég környékéről. Paprikaárusok, hagymások Kiskanizsárról. Közörsis is járt, de nem tudom honnan. Bicskás, szivartartó áruló bosnyák jött tarka-barka ládikával. Halas is járt a Balaton környékéről rendszeresen.

4285



V/15/103

Kutas, 1979 november. 1.

Cséplés, aratás, étrendje

Cséplések idején aratáskor igazán nagyon jól éltek.

A reggeli csirkepörkölt volt, vagy kirántott csirke és mindig, hogy a kis bor is legyen, eltettek egy hordóval, egyébként megitták volna.

4285

V/15/104



I p a r o s o k

Kutas, 1979.november. I.

1945 előtt asztalos, cipész, koporsólerakat, kovács, bognár, varrónő mindig akadt, volt itt egy féllábu nő a Varró Kati, sokáig uralta a varrási frontot.

Ácsok különösen eljártak , a Matzin Kati néni édesapja a Horváth Ferenc a szabási kastély tetőszerkezetét építette, ami most a szabási kórház. Az ácsok bandában voltak, mondják egy ács nem ács, kettő akadt köztük képzett, a többi olyan fogd meg.

Volt itt egyszer egy koporsólerakat, ami elégett, borzasztó látvány volt, az égő koporsókat dobálták éjnek idején.

H á z i i p a r o s

Most is van Kovács nevű, aki kosarakat csinál, Láboodról való. Korábban a Bikás Horváth bácsi csinált kosarakat. Van most egy seprükötő is.



Kutas, 1979. október. I.

Étkezési mód télen, téli ételek

Hát pl. ha így dolgoztak, a férfiak az istállóban, addigra ott benn megterítették az asztalt, vagy viasskos vászonnal /1926 után/ volt letakarva... a sült káposzta és a töpörtyű melegítve, különösen disznóölés után, aztán a sült krumpli, sült tök, alma gyümölcsöt is, vagy tettek oda egy csomó diót az asztalra, a végén azt is eszegették.

Egy nagyon tartalmas reggelit adtak, igen, mert ebéd után nem volt, hanem vacsora. Akkor aztán mindenki végezte a dolgát, az asszonyok is. Elég sok munkát adott pl. a ruhafélék rendbetétele, a vászonneműk, akkor össze is jöttek a rokonok, ismerősök és pállóták a ruhát. Emlékszem rá nagy fakádba öntötték a hamuslugot rá és utána meg kilapickálták, kimentek a kuthoz, oda a nagyvályuhoz és ott mosták ki a ruhát. Szóval volt mindig az asszonyoknak is dolguk, de aztán úgy intézték, hogy estére legyen tartalmas vacsora.

Mikor nehéz volt a világ sora, az az ő asztalukon is meglátszott. Dehát jól elkészített gánica, amiről nem sajnálták a vöröshagymás zsírt és a tejfelt megöntözték vele. Azután a leves, az megéhetősen, csináltak kötöttgombóc levest, ami zöldéségesféle léből állt és vöröshagymás zsírt tettek bele, a tésztaát elgyurták vékonyra és azt is vöröshagymás paprikás zsírral megöntözték és összetekerték és elvagdalták azt a rotnit, ilyen darabokra, utána megkötötték és beletették a főlő vízbe, vagy már a kész levesbe. Ez is olyan tartalmasabb, laktatóbb valami volt, úgy látszik, azért is szerették. Azután káposzta hussal, bab - bár ők borsónak mondják - hete kint került az asztalra. Mikor aztán disznót vágtek, de azt is nagyon beosztva, szerették a legütött húst.



4285

V/15/106

Kutas, 1979. november. II.

Református konty, katolikus asszonyfejdísz Kutason.

Ugy nevezték konty, abba' az idő^űbe. Akkor menyecskévé lett, akkó éjjelbe, mikor vó^űt az esküvő, abba az estébe vó^űt a vendégség, akkó' éjjélbe uvvót a szokás akkó' főtették neki a kontyát, azutá' aztán többet nem vó^űt lány, akko ugy lett menyecske, új asszon.

A katolikusok kontyot nem visetek, hanem ugy nevezték, bekötötték a fejüket, olyan kis sapkaforma vó^űt hátú a főtött hajra, mer nem vó^űt régön vágott haj, hanem koszoruba tötték fő. Ére kérém azt mondták fésű, fekete selémkendőbű vó^űt mégcsinálva. Ünáluk bokkrétás konty nem vó^űt csak a reformátusoknál, ezök betyárosabbak vó^űtak /a reformátusok/. Ezök igen nagy magyarnak tartották magukat, betyárok. Mondták is, kőménynyaku kálvinista. Mer ezök igön meg merték mondani a szót. Azér' is az urakkal szűmbeszá'tak. Ezökbű lötték, azér is mondták reformátusoknak, mer' reformá'tak, nyitottak kiröm.

Hátú a fejön vó^űt hátú a katolikus fésű, nem elű, mint a református konty, és ugy bokrára vó^űt kötve csak egy nagyon kemény kis bokra vó^űt ködve. Igy kétfelű két kis füle vó^űt neki, oszt valamínő tüve vó^űt keresztű bökve, hogy ne essen le a fejtű, a haj tartotta. Sokkal egyszerűebb, kevesebből megállt, mert a konty az kóstált ám valamit, sok bokkrétával.

A katalikus részrű szögényebbek is vó^űtak itt nálunk a néⁱpek, egyszerűebb, szegényesebb viselet vó^űt, szegényesebb anyagokból, a férfiaké nem különbözött még ebben a régi gatyás világba... A pó^űgár gatyájának több része vó^űt, még csinosabban is tudott járnyí, azok mindig az állatok körű jártak, de aki a saját megáéba vó^űt azok csinosabbak, betyárosabbak vó^űtak.



4285

V/15/107

Kutas, 1979. november. II.

Viselet kivételük beköltözötték esetén

Henyecskét nemigen hoztak, olyat nemigen tudok, mer e jobbára mind vőképpen gyött ide. Mer' vó^utak többen testvérek... Akkor itt vó^ut jobban föld.

A Vasdényei földbirtokos nem adta át az uraknak a birtokát, mer' több gyermekes vó^ut, taníttatta őket, ügyvédek, gyógyszerészek löttek...

Hanem a kirgárdáknak adta át fölparcellázva a birtokot. Ezután a kutosiak megföldbirtokosodtak 1890 körül, mert én egy kicsit vélekszek a pajtáskertekre, de akkor már el vó^ut adva /urasági pajtáskert/ a Tanácsház helyén vó^ut a Vasdényei kastély és mellette a pajtáskert, sokáig jegyzőlakás volt. Simon Pistáék, Bók Laciék 5-6 pógárház volt, községi kocsmá volt ott. A Boronkay pajtáskertje volt a katolikus egyházig.

A viseletet a beköltözötték átvették.



Kutas, 1979. november. I.

Idénymunkára elszegődők

A falu lakói még Böhönyére is eljártak, Böhönyéről is jöttek ide, de uradalmakba. Munkaalalmat helyben találtak. Itt voltak uraságok, ez olyan centrum volt, itt is adódott alkalom, Boronkay, Tallián, Hertelendy. Bandákban jártak. Jó darabig ment, hogy az előkelőbbek, a jobbmóduak is jártak, de később lemorzsolódtak, vagy úgy megszédítették magukat, vagy el is öregedtek kicsit, az utódok már vagy valamilyen foglalkozást űztek, vagy úgy megtollasodtak, hogy volt elég földjük a megélhetéshez. A szegényebbeje elment.

Az alkalmi munkát rendszeresen vállaló réteg cséplést, aratást vállalt. A szőlőt azt a családok idősebb tagjai művelték, az olyan kiváltság volt. Azok, akik már kiöregedtek a munkából, azok ott boldog életet éltek a hegyen. Öreg emberek, idős asszonyok is mentek ki a hegyre. Ritkán fogadtak napszámost, inkább összehozták az ismerősök, mert nem volt itt ez a nagyon nagy szőlőhegy. Megtermett az a kis boruk, és ezért csatasorba állt az egész család, hogy ez meglegyen. Valakit hívtak kikapálni, 70-80 éves emberek is mentek olyan jó testtartással ki a hegyre, mintha hivatalba mentek volna olyan pontosan és este jöttek haza. "Kocsifórért" kapáltak, vagy szántásért.



Kutas, 1979. november. II.

Jobbágyfelszabadítás és egykézés

"Egyik ódalru jó^u vó^ut, hogy fölmöntötték őket a bérügi sorbu... Kossuth az 48-ba elvesztötte a háborut az osztrákka szömbe, de 68-ba Deák Ferenc zalai, ez haza bölcse vó^ut, ez 68-ba kivivta azt, hogy a király is meg az osztrákok rágyüttek arra, hogy addig... itt béke nem lesz, amig a magyar nemzet még nem kaptya a szabadságot. Mëgkapták a jobbágyok a birtokokat, azután asztán megkezdődött, Franciaországba gyütt be ez a szokás az egyke. Mer' ahun több gyerök születött megosztotak ezen a néhány hold földön, asztán elmönt egyik a vasuthó, Horvátországba, e're, a'ra mögszélledtek. Kérem... asztán e pusztította ki a családokat e're a sorra, amire most gyüttünk, ere rettenetes szükség vóut. De kérem, most sem akar többet egy-kettő legföllebb három, igen ritka ahun több gyerök van. Igy pusztat ki a reformátusság mög a katolikus részrű is igen sok, a vagyonos osztá'. Akik vó^utak, mëgmaradtak uri cselédöknek, ezek tartik fenn a nemzetét legjobban. Ezöknek vó^ut fiuk, gyerökkük. Vó^ut 4-5, de ma kérem, ott is beütött az, hogy 1-2, igön ritkán vó^ut több testvér ott. Mert bizony sok veszödség van a gyerökkel, mig megnöl. Holott a kormány, én majd meg öszöm őket, mer itt sincs gyerök, nem is lesz ezöknek, már 17-18 éves házások. Merhát mindönki maga tudja az ő sorsát hogy mi, hogyan. De kérem mentek utána, mer én igen kitörtem... ha nem lesz gyerök nem kaptok sömmit se. Kérem szépen nincs. Dehát azért a békesség okáért mindön marad /fiáról/

4285



V/15/110

Kutas, 1979.november. II.

Jobbágyfölszabadítás

"Azután, aminekutánna 68-ban megadatott a szabadság, a legnagyobbbrészt...
 Rigazdák lettek... akik a jobbágy sorából kiléptek és a saját, amien ro-
 botoltak, birtokot ezt sajátjuknak megkapták... Sokat köllött ám tönnyi,
 harcolni ezért, mert mentek utat csinányi, minden, mer' a régi 48-as utak
 mögszüntek. Mer' kérem akkor, fölparcellázták a mező^ut, mer' Gyótapusztát
 akarták volna odaadni az urak a kigazdákknak, akik kiléptek a cselédi,
 jobbágy sorba. Ebbe a jobbágyok nem egyeztek bele, hanem követelték ezt a
 Nyugatsó részt itt a Rinya mentit, hogy ünekik ezt adják oda, mert az
 igen jó termőtalaj vó^ut. Az pedig homokos, hamar kiég benn kisl benn,
 búzát főként nem is termi még, de ez a rész igen jó^u vó^ut. Na, kéröm,
 eztet kaptuk még, párcellázták ki. Azután, akik benn maradtak, azok löt-
 tek a cselédek, akiket mondtunk cselédeknek, urbérősek mer' minket is
 urbérőseknek mondtak abba az üdőbe, mer' mind az uroknak a jobbágyai
 vó^utunk. Ezek Szentgyörgy napkor régön változtak, amellikön kiadtak, az
 elmönt, azt új cselédök gyűttek be... Ezökbü néhány, aki sokáig mögmaradt
 az uraknál, több évig, vó^ut kéröm, néhány, ezökbü tudok lhárosiak, Ágriek,
 Lovász nevezetü régi-cselédök ezek sokáig vó^utak parádéskocsis, gazda,
 ez az ilyesmi... Ebbül aztán csak megtelepedett egy Somogyi nevezetü, az
 jó polgár lött, az kiát akkor az uraságba, megvötte itt egy bizonyos részt
 egy pógártu, osztán az beá^tt közibénk. De itt az urak betelepíteni itt
 nem telepítöttek.

4285



V/15/111

Kutas, 1979. november. I.

Fő megélhetési források Kutason.

A gabonatermelés igen fontos volt. Kisbajomban a krumpli, valaki mondta, hogy még a pápának is szállítottak, nagyon jó homokos földje volt Kisbajomnak, nagyon jó krumplija termett, olyan hab fehér volt, hogy ha abból kikeverték egy krumplipürét az olyan fehér volt mint a hab. A kutasági nem volt olyan jó. Buza, rozs, jó termés volt.

Állattartásban legfontosabb volt a ló, olyan nagytestűek voltak.

Négy vásár is volt, elég élénkek voltak, később ellaposodtak. Csikót, borjut is adtak el. Marhát is hizlaltak az utóbbi időben, de régen is, szállítottak Olaszországba. Magánosok is művelték ezt az ágát az állattenyésztésnek, de inkább az uradalmak. A férjem állította ki a járlatleveleket a két világháború között.

Buza és rozs két főtermény volt. Rozsot elég sokat termeltek, mert a jó rozskenyér az nagyon divott itt. És keverték.

Gyümölcsöt nagyobb tételben nem adtak el, ugye itt nem permeteztek. Alma pl. a pogácsaalma meg a hus-éti rozsmaring termett meg itt.



4285

V/15/112

Kutas, 1979. november. I.

Kinnlakók, extraneus birtokok

A kutasi hegyben kis présházákban kinn laktak éven át, még mindig kinn lakik egy család. Kisbajomiaknak is volt itt szőlője pl. a Patak bácsinak a présházára rá is volt írva, hogy "a kis tanyám". Nem tudom, hogy szabásiaknak lett volna, talán előbbre volt /1926. előtt/. No, aztán a segesi hegyen volt a kutasiaknak a szőlője, böhönyi hegyen, az ötvösi hegyen is.

4285



V/15/113

Kutas, 1979. november. I.

Legelő bérelése

A belegi legelőt, a kozmai legelőt bérelték, használták. A kutagi legelő nagyon fönt van Kozma alatt. Legeltetési Társulat volt itt.

4285



V/15/114

Kutas, 1979. november. I.

Házastárs választása ma Kutason

Nagyon vegyes, a munkahelyek is alkalmat adnak, hogy máshonnan valókkal megismerkedjenek. De pl. most már kettőt is hallottam, hogy Zala megyéből nősült, az Erzsé meg Szentgotthárdról. A katonaság helyén is ismeretséget kötnek. Most a mozgalmi élet is alkalmat ad, megismerkednek s ilyenből házasságok születnek.

4285



V/15/115

Kutas, 1979. november. I.

Gyűjt - jötték

Az olyanra mondták, aki betelepült rövid időre a faluba és szégyent hozott a falura, Lopott. Akkor mondták, hogy ez a jött-ment lop. Voltak itt akik egy-két évig éltek itt. De voltak intelligens emberek között nagyon sokan pl. tanítók jöttek egy darabig itt voltak. Abban az időben volt, mikor a pap és tanító annyira egymásra utalt ki és bizony nagyon sok keserőséget könnyezett ki ez az együttlét. Mondhatnám, csak azóta érezhetik igazán embernek magukat a tanítók, mióta a demokrácia gondoskodik arról, hogy kivetheti a szabadságát és ki is kell. Addig, ha el akart valahova menni, csak Kaposvárra és, kérte a paptól az engedelmet, ha haragudott rá, akkor nem engedte, és emiatt sok surlódás volt.



Kutas, 1979. november. I.

Az élet megindulása 1945 után

II. világháború után - a falunak a vasúton aluli része ment teljesen tönkre, nem volt kitelepítve a falu. Körömszakadtáig ragaszkodtak, ha el akarta vinni a német a disznót, el is vitte, a lovat is. De vissza is futott Balogh bácsié a Villa nevű ló, egész beteg lett a család, amikor elvitte a német, de az bizony éjjel kaparta az istálló ajtaját, visszajött.

Megmaradt amivel kezdhettek, csak a földeket kellett mentesíteni, az aknákat - darálónak hívták ezt a részt Nagybjom alatt, ide büntetésből hozták az embereket.

Az asszonyok baromfit tartottak, művelték kertjüket. A Várady bácsiról hallottam, hogy mikor még itt dörgött és még állt a front, ő már ekével nekiment és szántotta a kis rét alját, mert nem tudta elképzelni, hogy itt a vetés ideje és vetni kell, az a fanatikus paraszti erő - ez segítette át a nehézségeken a falu népét.

Hagytak itt az oroszok ezt-azt, eladták. Csak egy év teljen le.

Aki semmit sem tudott itt kezdeni, ment a városba és ott dolgozott, pl. ez a Polgár a malomtulajdonos, annak a fia az is fölment Pestre, a Petinek a fia, aki nagyszerű és képzett hentes volt, fölment Budapestre és ott dolgozott hónapokon át és onnan küldött a családnak egy kis pénzt. Akik itthon maradtak, azok itt dolgoztak. A gyerekeket összehoztuk és én vigyáztam rájuk a napköziben.

Ahogy a termelés megindult, jutott eladásra is egy kis gabona.

Cserekereskedelem: tejhaszonért ruhát kaptak a helyiek nem fogytak azért ki ruhából. Nekem pl. mindenem odalett, a házam a földdel egyenlő lett, engem a falu kisegített meg, egyik adott egy szakajtóruhát, a másik egy törülközőt. Nekik volt idejük elásni, volt bizony olyan, hogy egy kicsit penészes-foltos, de majd kimossa és jó lesz, ezzel kaptam.



Kutas, 1979. november. I.

Kereskedők a faluban.

A Héjjas ló vásárlással, eladással is foglalkozott, levelezett Olaszországba, voltak ott rokonai.

De kereskedett a Peti kocsmáros is, bár azt mondta, hogy ráfizet, állatokat vett, eladott, de hentesüzlete is volt.

Volt kereskedő Nagybajomban, Hangya itt is volt.

Két kereskedő volt itt Holl Mihály és Kis Pál. Holl Mihály vezette a Hangyát, és amellett ő maszek alapon tojást szedett össze, a faluban. Hajnalok-hajnalán fölkel, végigment a falun és kicsit úgy a tyukászt utánozva szedte össze a tojást. Végtelenül szorgalmas ember volt, aki nem ismerte a munka kezdést és végzésnek a fogalmát. Valamikor ő is eljárt azért aratni is, de a végén úgy lefoglalta a kereskedéssel való foglalkozás, hogy végül csak azt üzte.

A Kis Pál magánkereskedő volt - ő hozzá a cselédek jártak. A vevőközönség megoszlott. Ugy megoszlott, a polgárság inkább a Hangyába járt a Holl Mihályhoz. Az az üzlet olyan volt tulajdonképpen kaszinó is. Ha délután fölköttött egy polgárember egy tiszta kék vászonkötényt és betűzte a sarkát a derekába, a sapkáját, kalapját eligazította, akkor mondta, hogy elmegyek a Mihályhoz egy kicsit. Hát ez a Mihály roppant értelmes ember volt, aki nemcsak az élesztőt mérte ki gusztusosan és vigyázott nagyon a boltja rendjére, hanem élesezű volt, értett a politikához, az ő eszének a csücskében - hogy így mondjam, ott volt a demokrácia. Nem egyszer fejtette ki, hogy tulajdonképpen nem is az a nagy szerzés, az a kapzsóság a minden, meg mi volt a háboruban, meg mi lehetett. Ugy, hogy egy kis eszmecserére mentek oda az emberek, és olyan szívesen mentek oda.

A Kiséknek a boltjába inkább a pusztáknak a népe járt. És nagy elkudozások voltak. Vegyeskereskedő volt, ahol a kocsikenőcstől kezdve az ostorig minden megtalálható volt, és a Kisék üzletében volt több méteráru, mint a Hangyában.

A Holl Mihály gabonakereskedéssel is foglalkozott. Ősszel pedig hulló almát is szállított Nagyatádra "Halló, hulló, Holl" - ilyen plakátot szerkesztett, és akkor már a gyerekek is örömmel vitték kis kosarukban a hulló almát.

Állattal - a Héjjas bácsi lovakkal, passzusért ő is odajárt a jegyzőségre. Azután a Peti Ferenc az idős, de még a fia is foglalkozott állat kereskedéssel nagyobb tételben is.

És vásárookra vitték az állatokat.

Birka a Petracsek uraságnál volt.

Ide jöttek tollasok, meszesek Várpalotáról, paprikások



A régi református templom

Kutas 1979. nov. II.

.... mint egy kis kápolna.... Ezé ölég szépasztalos munka vó^ut, a szószékön vó^ut, még olyan teteje is neki, ahun prédikált a pap. Még fölötte, azon vó^ut egy madár, a madárnak a kis kölykei fából volt kiféragva, persze itt a bögynél hasétották az édsanyjuk a bögyit föl. Ezt azt mondta a pap tuggyátok-e mit jelent ez. Aszonta, az Alföldön van ez a madár, Pelikán madár. Nagy szárazságba nem tudja a csórért beledugnyi a földbe. Akkó' hogy a kicsinyek el ne pusztulának fölväggya a bögyit, és onnan szíjják a vérit meg az eleéget ki ezek a kis picinyek. Ez azt jelenti, hogy így van a gyülekezet is, hogy egyik a másikat segítse. Fehérre só^ut meszelve.

4285

Melyik falvakhoz állt hasonlóan Kutas.

Kutas II. 1979. nov.

A legnagyobb paraszt és hozzáánk való falvak vó^utek Beleg, Ötvöskónyi, Alsóegesd, szomszéd községük Kisbajom, Csököly, Jákó, Nagybajom. Ezök. Igen ritka vó^ut mint a fehér holló^u, aki elmönt Szomajomba, Fűredre. A' má igen nagy szó^u vó^ut, hogy az édősapám mér mönt el Somogyszobba olyan messzi. Véletlenül vó^ut egy vagy kettő^u.
Gazdálkodás, foglalkozás, viselet is egyforma vó^ut. A parasztlevény a parasztlánt kereste.

4285

Miről ismerték fel a Kutasiakat
és a környékbelieket

Kutas II. 1979. nov.

A kontyru ismerték meg kalapjukról a falubelieket. A nagybajmiak nagy-
méretű kalapot hordtak. A kutasiak igen kossuthos kalapot hordtak.
Nagybajmiaké nagyszélű kolompáros, Csöklieké apróbb kalap, kisszélű,
de igen gatyások, meg a kisbajmi. Ezeket a kisbajmiakat szírosnak is
eszifolták, mer igen nagy dísznökereskedők is vó^ltek, lucskosak. A
nagykorpádiak is lucskosak vó^ltek, dísznótartóak.

Könnyelműbbek voltak Kisbajom, Nagybajom is. Ott volt a szájukba a birtok. Alig, hogy kilépett, már a magáéra lépett. Ez nagyot tött. Haza mehettek ebédre. Igen tartottak a disznó^ut, a tehenet. Ló^u nemigen vó^ut.

A csökliek, kisbajomiak disznóval, tehénnel foglalkoztak, háztáji jószág, jármoztak inkább. De nem is vó^utak úgy meggazdagodva, mint a kutosiak. Könnyelműbb életű nép vó^ut, az ősönre, iszomra nagyobbat adott.

A kutosi nép az röttenetes szorgalmas vó^ut, muszáj is vó^ut neki. Ez nemigen vágszozott, ez nem ért rá, mer' mindig szorította a mező^u.

Szabásiak között nem volt sok gazda, báró vó^ut kettő is, meg az urak, iparosokból vó^ut sok. Akik vó^utak pógárok jó gazdagok is vó^utak, mert a határ jó^u. Azeknek is kimént a megyén, és ott vó^ut a földje. A mieinknek hisz az isten érdemébe, el köllött hagyni Beleget, odahallott a belegi kokasok kakorékolása, Segőáru vagy mi. Afaluból harangoztak, de nem tudtuk mikor van dél. Ez nagy harcot kívánt. A kutasí pógárnak harcosnak köllött lennie.

Böhönyeiek igen rátartóssak vó^utak. Igen jó határuk vó^ut. Itt is az egyke ütötte fel a fejét a reformátusoknál.

A csehekből sokféle vó^ut. Volt Böhönyén cseh utca is.

Lovakat is kötöttek el, de Kutason is volt ilyen, átcsempészték a Dráván Horvátországba



Itt a magaviselet, ha valaki igön kitünt, mind fehérnépbe dörék, formás, jó^u, magaviseletű, ha vó^ut. Ha nincstelen vó^ut is, ezt a vagyonos legények is elvették... Ha látták, hogy egy igazi jóra való, okos, jómagaviseletű, szögény legény, szó^uga gyerök vó^ut is, ezt beházasították... A vallás régön igen nagyon számított, mert a református család nem akarta, hogy a gyerök elvegyen egy katolikus lánt. Ha katolikus család, ez nem sok vó^ut /pógár/ de az is ellenezte ha szegénysorsu is vó^ut "el ne vedd az református".

A módosabb gazdák äbba' az időbe az öregek nagy befeléssel vó^utak a gyerökökkel szemben, azt a vagyon vó^ut, hogy ezt el kell vönnöd, milyen vagyonos lány. Eleinte nem nősték a Homokról meg a Tizen-nyócnapos utcából, de utóbb igen. Mer ott vó^utak a gyerökök, a szögénységénél vó^ut a gyerök, akkor már minden gyerököt ám nem tudtak rábeszényi arra, megszerette a lánt és otthatta a szülő^ut, mégis elvötte. Ahol egy-egy gyerök vó^ut ott igen beleszó^utak. Pl. itt vannak Anderék - csak a ezó igen köztenk megálljon - meg Juliskáék, Tóthék, ez egy ha most a Jóska a háboru után kerüt oda, mer ezök is igön gazdagot akartak vó^una, de az nem gyütt el a Józsihó'. No, kéröm akko' meg vó^utak szorua, de csalédlányt, igen szegényt még nem vösz e, meg a Juliskát hát is izétük, aztat, hogy ha szegén legény is, mer énrajtam sok függött. Az ipam meg napam is kérdöszte, mit szósz hozzá, mer én már előbb nőstém. De ezt is az én feleségemet majdnem a testvérgyinek akarták a rokonyok, mer nagy familia vó^ut ez, nehogy idegen kézre gyusson a vagyon, nem azért szenvedtek, hogy idegené lögyön. Az én feleségemet is neki akarták adni az unokatestvérgyének. De kéröm az mög kijelöntötte, hogy ü ezt nem veszi el, hanem inkább akkor elveszi az Éva nénje lányát. Ezeket Marcinyoknak, Horvátoknak nevezik. Akkor ezt énnéköm is mögsugták mer igen jóra való, finom családok vó^utak ezök. Mert én 10 évvel idősebb vó^utam, mint a feleségem. Én kéröm 6 esztendeig vó^utam fegyver alatt mind a két háboruban - én igen rosszkor születtem-. Mire én mögszabadutam, 28 éves vó^utam. A lány aki formás, kapózs, meg jó magaviseletű vó^ut, erre nagy gond vó^ut, igen röndös pógárfamilia vó^ut. En is szörönösés löttem, én nekem nagy figyelmem vó^ut a lányra, ez mög engöm nem is ösmert, mer' én nemigen vó^utam itthon. De mondogatták előttem a rokonyok, hogy "Te Jóska, mire te megszabadulsz, a Lábodi Bözsi férhómenő lán lösz. Ne menj te el se Somogyszobra, mer anyám somogyszobi lán vó^ut, se Csököbe, se másik községbe, mer' ugyis kipusztutak már a rokonségba.

Hát azé jó mikor valaki a falujába főtaláli a rokonyát. Ha születik, ha vendégség van, haláleset van, kik az elsők a rokonok... Én észrevöttem, szép kis karikós lány vó^ut, iszen megmutatom a fényképet, én még 28 éves vó^utam, de olyan falulegénye, aki én abba az idő^ube vó^utam, nem vó^ut, én hozzám akár mellik lánt akarták vó^una, vó^utak derekabbnál derekabbak ettü, de formára, szemre nem vó^utak szebbek, szép kis heles fehérnép vó^ut. Azt akkor én egyszer ekaptam, hogy Bözsi én nekem ez és ez a számításom, együnnél-e hozzám férhöl. Hát a lán nem mondott ellent, aszonta, okosan beszét, hogy megen van ennek a hele, gyere el hozzánk, tisztód meg a házunkat, majd akkó meg lesz mondva mindön. Mer epa és anyai beleegyezés nélkül nem akart a lán kitörnyi. Nem akarták vó^una ám a lánt odaadni. Amikor vó^ut az egyesség, vó^ut a móringlevél. Apám igen fukiós embör vó^ut, meg az unokatestvérem dícsért Segedröl, gazdag egyes, azonnal hozott vó^una, meg ha a jó Isten de jó adta... Mer' mindenütt ellenálltak mikor én meg akartam nőülni. Ennek meg tudgya vó^ut anyai esze, mikor mink együttünk ide, már akkó unszolt, hogy miko lesz meg a vendégség, mindönfelé. Egyesség vó^ut itt. A lány mellémüt, aztán mikor ezek egyeztedtek, nem sokat kérték váltig azon vó^utak, ha lehet, minket széle vernek, epám igen sokalotta... Mondom én egyszer a lánnak, mer láttam, hogy szeret, és kedves finom fehérnép, Te Bözsi gyere ki, most gyere ki, ezök csak hadd egyezkedjenek. Mondom engem szeretsz, aszondja: én szeretöm magát, ha szeretsz, nézd, itt a mórिंग senmi, énnéköm van a nevemön hét hód föld, ha én megtalálnék hāni, ez a hét hold a tied. De majd löszünk mink azon, hogy lesz más mórिंग. Én csak abba vó^utam, én csak családöt akarok, azér is szeretem le, mer igen akartak benn fogni, mer' igen jó katona is vó^utam, hogy legyek tovább szolgálatos... Igen kedvesen szépon elbessét, csókót, hogy Te, ha löhet ilyen csuftságot ne csinálunk, hogy az öregök mit akarnak. Mer én is tudtam, mit akarnak az öregök, meg a lán is. Azok részéről is megvó^ut a rokonség, az első rokonok itt vó^utak az egyességön. Mikor bemöntünk, azt mondtam az ipannak, még akkor: "Pista bátyám, nézze, egy szó, mint száz, a Bözsi az enyim, mink megegyeztünk ott kinn, hogy minket ásó és kapa választ el egymástól. Mógértett engöm. Itt maguk diskurálhatnak, ameddig akarnak, de a Bözsi az én feleségöm, én evvel meg fogok eskünni. Azt mondta ám azoknak a résziről a megbizott: "Ejnye öcsém, ember vagy a talpadon. Mer akkor már 28 éves vó^utam, hat esztendő's katona. Mit akar, ki van akkor az már faragva. Így kerütünk mi össze, a második esztendőre születött a lányon, utána hét esztendőre születött a gyerök.



Somogyzobru² is vó^ut néhány levény aki hozott. Jó^u is vó^ut. De kéröm szépen egyik dicsérte, másik nem dicsérte. Mőgharaguttam, no aztán egyre rájöttem a karácsonyi szóumát erre, ha mőgkapom a Lábodi Őrzsét. Igas 10 évve fiatalabb, de bizon a lán nem mondott ellent, ha nem akarták is, én bizon az Őrzsét magamhoz ragadtam. Két gyerök származott, nagyon kedves mind a kettő.

A két világháboru között ugyanezekbő a falvakbu nőstitek. Katolikusok Felsősegesdrő nőstitek.

1945 után jujuju!!... a vám már Bihar megyei vó^ut, akkor Gyütbő, Komárombu, aki mőre katonáskodott ott megismerkődött egy lánnya... A Bók Laci... Szentgotthárdra... a Simon Pista, aki könyvelő a gazdaságban ameg kérem Győrben, ezek mind ilyen messzirő valók.

Most fordult elő, hogy az unokám Csökőlybő nőstít. Mer² Kisbajomban vó^ut ez kovács... Oszt igen jó iparos. Ami kertje van a Bőzsének, az csináta. Igen hire van, hogy igen jó^u patkoló^u kovács.... Kisbajomba fő^ut. Vó^utak neki barátjai, majdnem őtt is megnőstít.... Nem szeretttük a dő^ugot, mer vagyonos vó^ut, de buta vó^ut. Ma egyik az észjárás. Ez a kis fehérnép, aki a menyem ez csökli lány. De ötőssre vizgásott most is mer éretteégit tanul. Igen jó feje van. Ez gyors gépirő nő, őtt ismerkődtek meg. Ma kérem ez a divat, ha jó feje van, bó^utos, hivatalnok, most ezt vészik e.

4285



Viséleti különbség Kutas környékén

Kutas II. 1979. nov,

A Szomajom vidék, a Kapos vidék viséletösebb vó^ut. Ott több vó^ut a németység, sötét ruhákat viseltek, egyszerűbbek vó^utak.

A Nagybajom, Ötvöskónyi - közel vó^ut Hegyatád, meg jó^u mező^u, gazdagok vó^utak. Lőhetűtt jól állatot tartani.

Csököliek régies, tótos sokszoknyás, Csökő, Kisbajom leginkább tót familia. Mikor a régi magyarok megszátták... fehér kendőbe be van kötve a fejük. A mai embör megijedne azoktu az öregasszonyoktu. Gígérii nem tudok.

Kónyi, Alsósegüsd a városhoz közelebb vó^ut, jobban tudtak mindűnt értékesíteni. Kényelmesebbek voltak. Sok szoknyás volt, selmesebbek.

Kisbajom, Nagybajom, Csökő, még Belögbe is több vó^ut a bógatyás, Szabáson, Kutason nem vó^ut, azok többre tartották magukat. Azok jobban lemaradiak vó^utak.



Egykezés Kutason és környékén.

Kutas II, 1979. nov.

Gyerekek, régön nem segítette őket szülei. Legtöbb gyerek Beleg, Csököly, Kisbajomban volt a kisgazdáknál. Legkevesebb gyerek Szabáson, Kutason vó^ut.

Építkezésbe Kisbajomba, Csökölybe volt a legtöbb zsuppos ház, Belegbe, Kutasba nemigen volt csak eserepes.

Kedvesebbek a szegényebb községekben voltak, ahol ráérték ünneponi. Csököly, Kisbajom sok volt szegénység, sok volt a munkás, olcsóbbér megkapta csak egy jó ebédöt, vagy egy jó^u vacsorát kapott, azér is elmönt dolgozni. De ahun nem volt szegénység, vagy uradalom volt, az jobban fizetött, ott a gazdák nem kaptak ugy munkást.

Ezök minden vásárra, bucsura öszömér, iszonér elmöntek meg ráérték. Nem volt annyi birtok, mögtartotta az ünneptyét mind.

Fordított ház vó^ut itt a divat. A gazdag lányt aki elvötte, vó^ut a hozomány, monták ám, hogy zsuppos, füstös házba nem mögyünk ám. Ezök kezdtek, aztán mások utánozták, hogy nem maradunk el. Kutas kezdte, Szabás folytatta, Alsósegésd